

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Leto XXV. Štev. 20 (822)

T R S T - 20. decembra 1973

100 lir

Obsojamo zločinska dejanja

V ponedeljek popoldne je skupina palestinskih teroristov izvršila na rimskem letališču «Leonardo da Vinci» strahovit zločin. Z zažigalnimi bombami je razpadla neko ameriško letalo. V letalu je zgorelo 28 potnikov, 28 ljudi je bilo ranjenih, ustreljen pa je bil en finančni stražnik. Teroristi so ugrabili neko nemško letalo, vzeli s seboj 10 talcev, med katerimi je bilo šest agentov italijanske policije, ter odleteli v Atene.

Centralni komite KPI, ki se je sestel, da bi razpravjal o težkem gospodarskem položaju, v katerem se nahaja italijanska država, je odločno obsodil to zločinsko dejanje. V posebni izjavi CK KPI poudarja, da zločinska dejanja te vrste imajo namen sabotirati prizadevanja, da se v svetu vsili pravičen mir, da se spodbolje razvoj mednarodnega pomirjevanja. Zločinska dejanja, kako je podčrtano v izjavi, služijo temnim silam, ki snujejo prevratniške načrte.

CK KPI je pozval vse komuniste, demokrate in antifašiste, naj bodo budni in naj preprečijo sleherno reakcionarno spletko.

Izpopolnjen zakon o slovenski šoli

Dne 1. decembra t.l. je poslanska komisija za šolstvo z absolutno večino glasov (proti je glasoval le predstavnik neofašistične stranke MSI) odobrila zakon, s katerim se dopolnjuje osnovni zakon o slovenskem šolstvu v Italiji. S tem zakonom bo slovensko šolstvo v tržaški in goriški pokrajini dokončno pravno urejeno.

Novi zakon je sad dolgoletnega boja. V tem boju so komunisti dali velik delež. Na vseh ravneh so podpirali in podpirajo zahtevo, naj se dokončno uredi vprašanje slovenskega šolstva. Še poseben delež v prizadevanjih za dokončno ureditev tega vprašanja pa je dal poslanec tovariš Albin Škerk.

Govor poslanca Albina Škerka

Objavljamo govor, ki ga je imel poslanec Škerk na seji poslanske komisije za šolstvo, dne 12. decembra t.l.

«Komunistična skupina, ki je občutljiva za zakonite zahteve slovenske narodnostne manjšine v Furlaniji-Juljski krajini, pripisuje zakonu, veliko važnost. Skoraj pet let je minilo, odkar smo začeli predolgi boj, da bi prišli do tega svečanega trenutka, ko se rojeva zakon o slovenski šoli v Italiji. Želim poudariti, da gre za zakon, ki je sicer še vedno pomanjkljiv, vendar pomeni korak naprej na poti demokratizacije šole slovenske narodnostne manjšine. Njegova vsebina, čeprav nepopolna, je vseeno pozitivna, ker vsaj delno

rešuje ekonomski in pravni problem številnih šolnikov, ki se že leta borijo za priznanje svojih pravic. Zakon tudi v dobršni meri rešuje probleme kritja stroškov za pripravo, prevajanje in tiskanje učbenikov. Poseben poli-

(Nadaljevanje na 2 strani)

Kriza devinsko-nabrežinske občine

Preprečiti komisarsko upravo! Možna je drugačna koalicija

Ponovni val medsebojnih sporov stresa koalicijsko večino devinsko-nabrežinske občinske uprave. Odnosi med strankami, ki že osem let upravljajo (ali bolje povedano: neupravljajo!) to veliko podeželjsko občino, postajajo (odn. so že postali!) neznosni. Tudi v sami krščanski demokraciji vlada veliko nesoglasje, pravi razkol. Podobno stanje med demokristjani v tej občini obstaja tudi izven občinske uprave, kar je privedlo do komisarskega vodstva v stranki. Kriza, ki jo že davno preživlja ta stranka, se neizbežno odraža na celotni občinski upravi, posledice pa občutijo vsi občani.

Vedno bolj očitno postaja dejstvo, da je bila že pred osmimi leti storjena usodna napaka. Razbitje prejšnje občinske koalicije, v kateri so so-

delovali tudi komunisti, je bilo popolnoma zgrešena.

Izkušnje same so to potrdile. Nadaljevanje po sedanji poti, ki se je izkazala nepravilna in škodljiva, postane lahko usodno za slovensko narodnostno skupnost. Zato menimo, da je skrajni čas, ko je treba popraviti storjeno napako in kreniti v drugo smer.

Naša svetovalska skupina v občinskem svetu je večkrat posegla v občinsko dogajanje, zavzemala se je — in se zavzema — za dokončno premostitev krize v občini. Ob nedavnih dogodkih, ko so predvsem demokristjani onemogočili izvolitev arhitekta Coste v gradbeno komisijo, so komunistični svetovalci pismeno povabili svetovalski skupini SSL in PSI na srečanje z namenom, da bi skupaj poiskali izhodišče.
(Nadaljevanje na 6. strani)

Zakon o slovenski šoli

(Nadaljevanje s 1. strani)

tični pomen ima člen 9., ki predvideva ustanovitev demokratično izvoljene in zato reprezentativne komisije, ki jo bo moral deželni šolski skrbnik konzultirati in — upamo — tudi poslušati, glede vse problematike slovenske šole.

Glede slovenskega šolstva, bo treba še marsikaj storiti, zato upamo, da bomo v bližnji bodočnosti nadaljevali po poti, na katero smo stopili. Obstaja namreč en del slovenske narodnostne manjšine, tisti, ki živi v videmski pokrajini, ki ne more še pošiljati svojih otrok v slovensko šolo. V Trstu in Gorici še ni slovenske šole tehniško-industrijske smeri. Glasbena šola pri Glasbeni matici, ki že desetletja razvija intenzivno dejavnost, še ni publicizirana. To šolo vzdržujejo člani sami. Še vedno niso priznane jugoslovanske diplome italijanskih državljanov, ki pripadajo slovenski narodnostni skupnosti. Ti in drugi problemi slovenske šole, še vedno čakajo na rešitev. Isto velja za vse ostale probleme, ki zadevajo globalnost pravic, za dosego katerih se bori vsa slovenska narodnostna skupnost s podporo italijanskega delavskega gibanja.

Ob tej priliki se zahvaljujem kolegom, ki so pripomogli k odobritvi novega zakona ter pričakujem, da bo ta zakon čimprej objavljen v Uradnem listu ter da bo čimprej in v celoti uresničen».

IZ BESEDILA ZAKONA

Novi zakon dokončno ustanavlja dve šolski okrožji, tržaško in goriško, ter pet didaktičnim ravnateljstev v tržaški pokrajini in dve v goriški pokrajini. Za zasedbo mest okrožnih nadzornikov in didaktičnih ravnateljev bo razpisan natečaj, katerega se bodo udeležili samo pripadniki slovenske narodnostne skupnosti.

Profesorji brez habilitacije, ki učijo vsaj pet let na državnih srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom, bodo pridobili ustrezno habilitacijo po ugodnem izidu inšpekcije in preizkušnje. Za vojne invalide in pohabljenca, politične pregnance in partizane, vojne sirote in vojne vdove, se doba poučevanja zniža na tri leta.

Profesorji, ki so v službi na slovenskih srednjih šolah prve stopnje in imajo habilitacijo za poučevanje slovenskega jezika in slovenstva ali drugih predmetov, ki se

poučujejo na omenjenih šolah, lahko zaprosijo za vključitev v stalež na katedrah, ki ustrezajo doseženi habilitaciji. (Ne upoštevajo se omejitve najvišje dopustne starosti.

V roku šestih mesecev po vstopu tega zakona v veljavo, bodo razpisani natečaji za ravnateljska mesta na šolah druge stopnje s slovenskim učnim jezikom. Ta mesta so namenjena samo profesorjem teh šol, ki imajo za to predpisane pogoje.

Šolniki, v službi izven staleža na osnovnih šolah in na srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom v šolskem letu 1954-55 in nepretrgoma v naslednjih šolskih letih do dne, ko so dosegli stalnost, imajo pravico, ob imenovanju za «rednega», do retrodotacije.

Izjava tržaške federacije KPI

Tajništvo tržaške federacije KPI je takoj zatem, ko je bilo obveščeno, da je poslanska komisija za šolstvo odobrila dopolnilni zakon za slovenske šole v tržaški in goriški pokrajini, izrazila zadovoljstvo, ker se je končno zaključil dolgotrajni postopek.

Poslanec Albin Škerk je skupaj z nekaterimi drugimi poslanci KPI že pred petimi leti predložil zadevni zakonski predlog. V vsem tem času se je KPI, tako na parlamentarni ravni kot v krajevnih upravah, zavzemala za sprejem zakona in torej za dokončno rešitev številnih vprašanj slovenskega šolstva.

Novi zakon, za katerega se je zavzela tudi parlamentarna delegacija KPI, ki je preteklo pomlad obiskala Furlanijo-Julijsko krajino, rešuje nekatera kočljiva vprašanja slovenskega šolstva v tržaški in goriški pokrajini, ostaja pa odprto vprašanje slovenskega šolstva v videmski pokrajini.

Odobreni zakon naj bi pomenil izhodišče za nadaljne korake za celovito rešitev vprašanj slovenske narodnostne skupnosti v naši deželi, čemur pa se upira Krščanska demokracija. Parlament bi moral čimprej pristopiti k razpravi o zakonskem predlogu za globalno rešitev slovenskih vprašanj, katerega je najprej predložila KPI in nato še PSI.

Komunisti bodo še naprej na vseh ravneh, skupaj z drugimi demokratičnimi in antifašističnimi silami, izpolnjevali svoje obveze, zato da bodo pravice slovenske narodnostne skupnosti, načelno vprašanje italijanske demokracije, dokončno z zakonom priznane.

Na šolskih skrbništvi v Trstu in v Gorici se dodelijo za službe v zvezi s šolami s slovenskim učnim jezikom, en ravnatelj ali en stalen profesor šolskega zavoda druge stopnje s slovenskim učnim jezikom ter pet, oziroma dva osnovnošolska učitelja, ki so v staležu in nameščeni na šolah s slovenskim učnim jezikom.

Za sestavo ali prevod in tiskanje učbenikov za višje šolske zavode s slovenskim učnim jezikom, kakor tudi za tiskanje učbenikov v slovenščini za obvezno šolo, se ustanovi letni sklad v znesku 105 milijonov lir, ki ga bo ministrstvo za javno vzgojo akreditiralo višjemu šolskemu skrbniku za deželo Furlanijo-Julijsko krajino. Dotacija sklada se lahko dopolni s prispevki, ki bi jih eventuelno dodelila dežela Furlanija-Julijska krajina ali krajevne ustanove.

Za vprašarja, ki zadevajo delovanje šol s slovenskim učnim jezikom, pomaga višjemu šolskemu skrbniku za deželo Furlanijo-Julijsko krajino komisija, ki jo on imenuje in ki jo sestavljajo: šolska skrbnika iz Trsta in Gorice, ali njuna pooblaščenca; dva ravnatelja, od katerih eden s srednje šole prve stopnje, en šolski nadzornik in en didaktični ravnatelj, en osnovnošolski učitelj, en profesor nižje srednje šole in en profesor višje srednje šole s slovenskim učnim jezikom, ki jih predlagata učno in vodstveno osebje zadevnih šol. V to komisijo bo poslal tržaški pokrajinski svet tri italijanske državljane slovenskega jezika, goriški pokrajinski svet dva državljana slovenskega jezika.

Na tržaškem in goriškem učiteljsku s slovenskim učnim jezikom lahko ministrstvo za javno vzgojo odobri tečaje za pridobitev diplome za poučevanje v otroških vrtcih s slovenskim učnim jezikom.

—o—

Predavanje v Skrutovem

V petek, 14. decembra je bilo v Skrutovem v Beneški Sloveniji tretje predavanje beneških kulturnih dnevov. Predal je prof. Anton Maria Raffo, docent za slovansko filologijo na univerzi v Bologni. Predavatelj je poleti raziskoval narečje nadiških dolin ter je o tem tudi govoril. Diskusija po predavanju pa je iz strokovnih problemov prešla na širši problem ohranitve slovenske skupnosti v tem delu naše dežele.

Deželni proračun za leto 1974

PO STAREM VZORCU

Deželni svet je ves prejšnji teden razpravljal o proračunu za leto 1974. V razpravi so sodelovali številni svetovalci. Proračun je bil dokončno sprejet prejšnji petek in zanj so glasovali predstavniki strank leve sredine, predstavnik SS se je, kot običajno, vzdržal pri glasovanju, komunisti pa so glasovali proti.

Na tem mestu objavljamo izvlečke iz govorov, ki sta jih imela svetovalec KPI, tov. Mario Colli in Dušan Lovriha.

Načelnik svetovalske skupine KPI tov. Mario Colli je na začetku svojega posega v proračunsko razpravo rekel, da je svetovalska skupina KPI že na preliminarnih komisijskih sejah predlagala spremembo deželne politike, rekel je tudi, da bi se proračunska razprava ne smela meriti samo po programskih izjavah, poročilih in dokumentih, temveč z novostmi, do katerih je prišlo v deželi in državi. V nasprotnem primeru se ta razprava lahko spremeni v navaden tehnično-računovodski razgovor.

Proračun ne upošteva obstoječe stvarnosti

Govornik se je zatem dotaknil energetske krize in ukrepov, ki jih je sprejela vlada za to, da se omeji potrošnja pogonskega goriva, hkrati pa je odredila, da se cena istega zviša. Dotaknil se je tudi vprašanja zaposlitve, ki postaja čedalje bolj pereča, in nenehnega dviganja življenjskih stroškov. Rekel je tudi, da so komunisti tako v poslanski zbornici kot v senatu predložili resolucijo, ki vsebuje konkretne predloge za izhod iz sedanje krize. Dodal je še, da je energetska kriza presenetila vlado, ker vsa leta ni vodila prave politike na tem področju. Pripomnil je tudi, da ta vprašanja spadajo prvenstveno pod pristojnost vlade, da pa morajo zanimati tudi deželo, saj zanimajo državljane nasploh. Deželna vlada Furlanije-Juljske krajine se je nemudoma pridružila vladnim sklepom, medtem ko so dežele, kjer je na oblasti drugačna večina, izrazile svojo raskrbljenost ter zahtevale, naj vlada upošteva njihovo mnenje in predloge.

Ko je tov. Colli prešel k bistvenim vprašanjem deželnega proračuna, je rekel, da je treba upoštevati obstoječo stvarnost v deželi, kjer zaposlitvena raven nazaduje, kjer je v zadnjem letu 10.000 ljudi zapustilo svoje kmetije, kjer izseljevanje dobiva dramatičen značaj in mladina težko najde ustrezno zaposlitev. In še: tržaško pristanišče se nahaja v hudi krizi, tržaško gospodarstvo nazaduje, vendar pa se še govori o «velikem Trstu», o katerem so demokristjani dosti govorili že pred mnogimi leti in ga napovedovali leta 1970.

Slovenski manjšini je treba zagotoviti popolno enakopravnost

Ko je tov. Colli obravnaval odnose med deželo in državo je med drugim rekel, da morajo ti odnosi spoštovati deželno avtonomijo. V okviru odnosov med državo in deželo spada tudi temeljno vprašanje slovenske narodnostne manjšine, kateri je treba, končno, zagotoviti popolno enakopravnost in možnost svobodnega razvoja na vseh področjih, in to z dejanji in ne le z besedami.

Slišali smo razne izjave in jih sprejeli na znanje, tako je poudaril govornik, toda treba je iti naprej. Kaj namerava storiti deželna vlada za to, da bodo povrnjene pristojnosti, ki so bile od rzete deželi z razsodbo ustavnega sodišča?

Ta razsodba ne sme biti ovira in ne «alibi». Komunisti smo nakazali pot v tej smeri. Predložili smo csnutek okvirnega zakona za globalno zaščito slovenske manjšine. Dežela naj se zavzame za čimprejšnjo razpravo o tem zakonu.

Med slovensko manjšino in demokratskimi silami v Furlaniji-Juljski krajini vlada nezadovoljstvo zaradi zavlačevanja z vprašanji, ki se tičejo slovenske narodnostne skupnosti v deželi. Dve leti sta minili od tedaj, ko so predstavniki Slovencev izročili enotno spomenico predsedniku vlade, toda stvar se ni premaknila z mrtve točke. Krivda za to ni samo v Rimu. Gre za politično odgovornost Krščanske demokracije, ki v imenu takoiimeno-vane 'postopnosti' nasprotuje glo-

balni zaščiti slovenske manjšine in ki s svojim zadržanjem v bistvu zavrača tezo o specifičnosti vprašanja slovenske narodnostne skupnosti v Furlaniji-Juljski krajini.

Ker gre za izredno pomembno vprašanje bi se morala dežela zavzeti za to, da se zavlačevanje tega vprašanja neha, saj je povsem neupravičeno.

Komunisti podpiramo zahtevo, naj dežela poskrbi za to, da se Slovincem priznajo večje pravice prav zaradi specifičnega položaja, v katerem se nahajajo. Upoštevati je treba kulturne potrebe Slovencev, njihove potrebe po gospodarskem z in socialnem razvoju.

V proračunski razpravi je sodeloval tudi tovariš Dušan Lovriha. Med drugim je dejal, da bi bila ta razprava lahko prva priložnost za pristopitev k uresničevanju programskih izjav, ki so jih svojčas dali prvaki leve sredine glede preusmeritve deželne politike. Dejal je tudi, da komunisti kritično presojujejo deželne bilance in da je proračun za leto 1974 v bistvu izraz usmeritve prejšnjih proračunov. Govornik je grajal tiste, predvsem demokristjane, ki menijo, da je deželni proračun «zdrav proračun», medtem ko da so proračuni krajevnih ustanov «bolni proračuni». Podčrtal je, da se res ne more govoriti o «zdravem» deželnem proračunu.

Slovincem se priznava mnogo manj kot znaša iztržek davkov

Tovariš Lovriha je poglobil razpravo o vprašanjih slovenske narodnostne skupnosti. Obžaloval je, da deželna vlada ni upoštevala njegovega predloga, naj bi v proračun vnesli posebna postavke za Slovence iz postavk deželnega proračuna je razvidno, je poudaril Lovriha, da se Slovincem priznava mnogo manj kakor znaša iztržek davkov, ki jih krajevne uprave, dežela in država prejmejo od Slovencev.

Zatem je tovariš Lovriha govoril o enotni spomenici Slovencev, ki je bila svojčas izročena predsed-

(Nadaljevanje na 5. strani)

Pretekli teden v deželnem svetu

Proračunska razprava in problemi Slovencev

Menimo, da bo Slovence in širšo demokracijsko javnost zanimala pobrobnejša informacija o tem, kakšno mesto je slovenska narodnostna manjšina imela med razpravo o deželnem proračunu za leto 1974.

Komunistična skupina je v posegih številnih svetovalcev, v poročilu manjšine in s predlogi poudarila politično važnost in specifičnost problemov slovenske narodnostne manjšine. Komunistični svetovalci so predložili resolucijo, v kateri je poudarjeno, da se glede slovenske narodnostne skupnosti v Italiji še ne izvaja člen 6 republiške ustave ter poudarja nujnost popolnega izvajanja člena 3 posebnega statuta v spoštovanju deželne avtonomije, ki je bila hudo prizadeta z rabsodbo ustavnega sodišče iz leta 1965. V komunističnem dokumentu je rečeno da so zaradi tega Slovenci nezadovoljni. Ta dokument obvezuje deželni odbor, da:

1. upošteva vprašanje globalne rešitve slovenske manjšine v deželi kot eno izmed temeljnih vprašanj, s katerimi se je treba spoprijeti v odnosih med deželo, parlamentom in vlado, da se pospeši pristop k razpravi o zakonskem osnutku, ki je bil predložen v parlamentu;

2. sprejme ustrezne pobude za dejansko uresničevanje določil ustave in posebnega statuta, za svoboden razvoj slovenske narodnostne manjšine na raznih področjih (kultura, šola, gospodarski in socialni razvoj, skrbstvo itd.).

Komunistična skupina je predlagala, naj deželni odbor pošlje zadevno resolucijo predsednikoma obeh vej parlamenta ter vsem demokratičnim parlamentarnim skupinam, kar naj bi bil prvi korak in uvod h konstituiranju odposlanstva deželnega sveta, ki bi objavilo prej omenjene zahteve. V zvezi s tem vprašanjem je komunistična skupina svojčas predložila posebno resolucijo, o kateri bo deželni svet moral razpravljati.

Predsednik Comelli je izjavil, da deželni odbor ne sprejema resolucije, četudi delno soglašajo s kritikami in zahtevami. Poudaril je, da je deželni odbor naklonjen globalni rešitvi problemov, toda ne z enim samim zakonom. V svoji repliki in v zaključkih debate je Comelli dal nekaj pozitivnih, čeprav splošnih izjav glede problemov Slovencev, dodal pa je, da se je o teh pro-

blemih, morda, preveč govorilo v deželnem svetu (jasen dokaz, da problemi obstojajo, da zavlačujejo njihovo reševanje!). Zaradi pomanjkanja konkretnih obveznosti deželnega odbora je komunistična skupina zahtevala glasovanje o predloženi resoluciji. Za to resolucijo je poleg komunistov glasoval samo predstavnik Slovenske skupnosti. Socialisti so se vzdržali, vse ostale skupine pa so glasovale proti.

Socialisti so kasneje predložili svojo resolucijo, katero je deželni odbor sprejel. Ta resolucija obvezuje deželni odbor, naj napravi potrebne korake pri vladi in parlamentu za pospešitev pristopa k razpravi o zakonskih osnutkih za globalno zaščito slovenske manjšine v deželi. Ta del resolucije je pozitiven, ni pa pozitiven tisti del dokumenta, ki sprejema na znanje konkretne pobude deželnega odbora (v resnici teh pobud ni nikoli bilo in jih ni!) in upošteva omejitve, ki so bile vsiljene deželni zakonodaji na tem področju. Gre v bistvu za nesprejemljive omejitve, ki hudo škodujejo deželni avtonomiji.

Še pred tem je predsednik Comelli

sprejel nekatere predloge SS, v zvezi s problemi, katere je KPI vselej podpirala in jih je vključila tudi v svoj program za proračunsko razpravo (problemi gorskih skupnosti, uvedba slovenskih televizijskih oddaj, ustanovitev posebnega urada pri deželni vladi, ki naj se ukvarja z manjšinskimi vprašanji). Prestavnik Slovenske skupnosti pa je umaknil resolucijo, ki zahteva večjo podporo tisku in ustanovam slovenske manjšine. To je storil potem, ko je predsednik deželnega odbora izjavil, da teh zahtev ne bo sprejel. (Svetovalec Slovenske skupnosti je s tem, da je umaknil resolucijo, storil veliko napako!).

Na koncu poudarjamo, da je samo komunistična skupina konkretno postavila vprašanje v zvezi s položajem slovenske manjšine v videmski pokrajini, to je v zvezi s položajem tistega dela Slovencev, ki je po krivdi dosedanje politike osrednje in deželne vlade najbolj ogrožen. KPI je predlagala, naj bi vključili v proračun za leto 1974 dve milijardi lir za gospodarski preporod in za zaščito slovenske etnične skupnosti v videmski pokrajini, ki se spričo nevzdržnega položaja na rodni zemlji, izseljuje.

Dejstvo, da je bil zavržen tudi ta zahtevek (podprla ga je tudi Slovenska skupnost), odbit, potrjuje, kako velika je še razdalja med besedami in dejanji in do vladajoča večina zares nima politične volje, da bi pristopila k reševanju tako važnih vprašanj.

MARIO COLLI

Iz življenja sekcij KPI

V sekcijah tržaške federacije KPI je v teku živahna razprava o političnem in organizacijskem stanju partije. Na številnih sestankih tovariši proučujejo stanje osnovnih partijskih organizacij, njihovo delovanje, njihove sposobnosti, ideološko raven kadrov in članov na splošno, hkrati pa proučujejo tudi nove oblike delovanja ter možnosti vsestranske krepitve in izpopolnitve partijske organizacije, ki naj bo čim bolj prisotna na terenu, v mestnih četrtih, predmestjih in v vaseh, pa tudi v šolah, tovarnah in na drugih delovnih mestih. Posebno pažnjo posvečajo delovanju rajonskih ali krajevnih konzult. Proučujejo pa tudi, kako priti do še večje sproščenosti pri političnem in organizacijskem delu, da bo partija sposobna hitro reagirati na razne dogodke, kar je v sedanjem zapletenem položaju izredno važno. Važno mesto v sedanjih razpravah zavzemajo vprašanja, ki so združena s širjenjem partijskega tiska. Skratka:

vsa prizadevanja so usmerjena v to, da bodo sekcije KPI dejansko postale središča političnega življenja in družbenega delovanja. Razprave pa so tesno združene z akcijami za včlanjevanje v partijo in za obnavljanje izkaznic.

Doslej so v tržaški federaciji obnovili že 80% izkaznic za leto 1974. Po tem uspehu se je federacija uvrstila med najbolj aktivne v deželi. Številne sekcije so se pri tem delu odlično izkazale. Vendar pa je treba tudi včlanjevanje kvalitetno izboljšati. Ni dovolj namreč, da se tovarišem obnovi partijska izkaznica, da se to delo opravi na birokratski način. Potrebno je tovariše opozoriti na naloge, ki jih imajo, na nujnost večje angažiranosti, na potrebo po aktivnem udeleževanju. Seznanjati jih je treba tudi z vsemi političnimi dogodki. Tovariši morajo poznati tudi potrebe, ki jih ima partija. Te potrebe se čedalje bolj množijo. Tudi zato jo morajo, še bolj kot doslej, gmotno podpirati.

Konferenca o manjšinah

Zadnje dni maja 1974 bo v Trstu mednarodna konferenca o manjšinah. To konferenco organizira tržaška pokrajina v sodelovanju z goriško pokrajino in s podporo dežele.

O vsebini in značaju te pobude ter o njenih ciljih so pred kratkim razpravljali strokovnjaki, javni upravljalci ter predstavniki političnih strank vladne večine in opozicije.

Konferenca bo na široko obravnavala manjšinska vprašanja. Vršila se bo v Trstu, ki je glavno mesto dežele, v kateri živi slovenska manjšina. Že zaradi tega morajo biti vprašanja te manjšine v središču pozornosti.

Komunistična partija Italije se je obvezala in se obvezuje za to, da bodo vprašanja slovenske manjšine v središču pozornosti. Pri tem se KPI sklicuje na vso svojo zgodovino. Sicer pa se boj za narodnostne pravice tesno prepleta z razrednim bojem in delavsko gibanje je imelo veliko vlogo v boju za osvoboditev.

Leninizem je razvil marksistično tezo, po kateri bodo narodnostne manjšine dosegle svoje pravice in

zaščito samo preko zaveznitva z delavskim razredom in demokratičnim gibanjem države, v kateri prebivajo. Zato poudarjamo, da se boj za pravice narodnostnih manjšin v Italiji, kot temeljno vprašanje, vključuje v splošen boj za demokratično preobrazbo države. To je podčrtano tudi v resoluciji vodstva KPI iz leta 1961.

Vprašanje demokracije

Vprašanje slovenske narodnostne manjšine in njenega svobodnega razvoja, tako posameznikov kot celotne skupnosti, na vseh področjih življenja, je torej vprašanje italijanske demokracije. Rešitev tega vprašanja je v interesu — v avtentičnem interesu — italijanske države. Ta koncepcija je prišla do izraza tudi na pripravljalnem sestanku, ki je omenjen na začetku tega sestavka.

Toda ta koncepcija se še ni uveljavila v italijanski državi, ki ima demokratično ustavo. Tovariš Bolgrini je v poslanski zbornici, avgusta 1968, prebral neko okrožnico SID (bivše SIFAR), ki pravi, da naj odoborožene sile, karabinjerji in finančni stražniki nadzorujejo specifične zahteve manjšin ob vzhodnih mejah države, to je v tržaški, goriški in videmski pokrajini, kjer prebivajo Slovenci. Zlasti v videmski pokrajini, kar potrjuje tudi sama stvarnost v Nediških dolinah, je slovenska manjšina podvržena asimilaciji, ki se nadaljuje že več kot eno stoletje. Manjšina se mora boriti za svoj obstoj in proti ekonomski politiki, ki sili domačine, da zapuščajo svojo rodno zemljo.

Okrožnico SID bi lahko tolmačili kot skrajni primer, ki pa ni osamljen. Ta okrožnica je izraz, četudi v vojaški in policijski terminologiji, stvarne zakasnitve države pri reševanju vprašanj Slovencev na osnovi določil republiške ustave in ne po konceptih politično-vojaške strategije, in da se tako izrazimo, «državne varnosti», ki je Slovenem in Italijanom povzročila mnogo zla. Je izraz obstoječe ločitve med demokracijo in nekaterimi sektorji državnega ustroja, je predmet študija, prav gotovo zanimivega, za pravnike, a tudi predmet konkretnega boja, žive aktualnosti, za temeljito reformo države.

Avtonomna dežela Furlanija-Juljska krajina s posebnim statutom, ki je pomembna demokratična pri-

dobitev, bi bila morala začeti zgodovinski preokret, nadoknaditi kar je bilo zamujeno. Toda do tega ni prišlo. Osnutek statuta, ki so ga leta 1958 poslanci KPI predložili v pralamentu, je specificiral probleme slovenske narodnostne manjšine. Ta osnutek ni bil sprejet. Ko je dežela začela delovati je ustavno sodišče na priziv vlade, odvzelo deželi sleherno pristojnost za reševanje problemov narodnostnih manjšin ter odločilo, da je za ta vprašanja pristojna samo država. Tudi to je predmet študija za pravnike in hkrati izrazito političen problem. Zakasnitev traja in položaj se slabša. Narodnostna manjšina ne živi v abstraktnem položaju. Mehanizem asimilacije deluje, še posebej na področjih, kjer ni instrumentov za zaščito.

Zakonski predlogi

In vendar ti inštrumenti so bili predlagani. Pred tremi in pol leta je bil v parlamentu predložen zakon KPI, kasneje tudi zakon PSI. Predloga sta bila ponovljena v sedanjem mandatu, toda doslej ni bil storjen korak naprej. Zakaj? Jasno je, da je treba odgovor iskati v zakasnitvi in ločitvi, o kateri govorimo. Mnogokrat se postavlja vprašanje: Koliko je Slovencev v Italiji? Kako in kdaj je bilo njihovo število ugotovljeno? Tu se vključuje vprašanje štetja, ki je bilo v teh krajih vselej sredstvo političnega boja. Občevalni jezik je bil predmet najrazličnejših trikov statistike.

Štetjem lahko dodamo še druge trike, katerih so se posluževali nekateri krogi. Število Slovencev so skušali ugotoviti tudi na osnovi podatkov o obisku slovenskih šol. Toda pri tem niso pomislili na to, da v videmski pokrajini slovenskih šol ni.

Nekateri so skušali šteti Slovence na osnovi volilnih rezultatov. Slovenci naj bi bili samo tisti, ki glasujejo za manjšo politično formacijo, ki je osnovana na etnični bazi.

Mednarodna konferenca, ki bo meseca maja, bo lahko dala pozitiven doprinos, lahko bo nudila plodno izmenjavo izkušenj, prispevala k večjemu zanimanju javnega mnenja za probleme slovenske narodnostne manjšine in pospešila pristop k začetku reševanja starega problema.

M. C.

Deželni proračun

(Nadaljevanje s 3. strani)

niku rimske vlade. Poudaril je, da se stanje ni spremenilo, da je torej vse ostalo pri starem.

Od deželne vlade je tov. Lovriha zahteval naj začne ukrepati na raznih področjih, od toponomastike do preosnove radijske službe, naj se uvede slovenski televizijski program. Opozoril je, da so komunisti predlagali, naj bi dežela dala dve milijardi lir za razvoj Slovenske Benečije. Poudaril je, da so dosežanje obljube dežele glede razvoja zaostalih področij Benečije, ostale mrtva črka na papirju. Dežela bi morala upoštevati dejstvo, da obstajajo specifični problemi Slovencev. Odločno je zavrnil tiste, ki še vedno «dvomijo», da obstajajo Slovenci v videmski pokrajini, polemiziral je s tistimi, ki še vedno trdijo, da Beneški Slovenci nočejo slovenskih šol.

Dotaknil se je tudi vprašanj, ki so v zvezi z gorskimi skupnostmi, Gorske skupnosti, tako je poudaril, morajo v resnici postati samoupravne enote, ki morajo družiti in upravljati krajevno prebivalstvo.

Kriza devinsko-nabrežinske občine

Pismo svetovalskima skupinama SSL in PSI

Sledeče pismo je bilo izročeno Bojanu Brezigarju, za SSL in Srečku Colji, za PSI. V vednost tisku s prošnjo objave.

Odločitvi, da se v devinsko-nabrežinski občini zamenja tradicionalno domačo upravo in oblikuje koalicija leve sredine, kar je za naše kraje pomenilo diskriminacijo dobrega dela domačega prebivalstva in jačanje apetitov Krščanske demokracije, je z novimi metodami sledila politična nestabilnost. Posebno še v zadnjih letih, ki so se prepri, ki niso več zadevali samo vprašanje slovenskega župana, znatno poglobili prav po vsebinski plati. Špekulacijski in naseljevalni pritiski, ki prihajajo iz tukajšnjih in pokrajinskih organov KD, so le odraz širokopotezne politične zasnove, katere cilj je prevzem popolne oblasti v naši občini, brez vsakršnih zaveznikov.

Zaradi nesoglasij, preprirov, političnega in osebnega značaja, je prišlo v občinski upravi do hudega delovnega zastoja, kar je v škodo prebivalstvu in rahlja zaupanje v občinske upravitelje.

Kriza je sledila krizi. Vzroki so bili sicer raznoliki, v bistvu pa smo imeli vtis, da gre vsakokrat za poskuse KD, da vsili svojim zaveznikom in celotni občini nove metode in drugačno družbeno-gospodarsko razvojno pot, pa čeprav po obrokih.

Prišlo je do politično pomembnega protislovja: v naših krajih in v občinskem svetu se izjavljajo komunisti, socialisti in pristaši SSL vsebinsko enotno, medtem ko se razhajate prav v koaliciji leve sredine.

Zadnji grobi poskus je KD izvedla pred kratkim, ko je v pokrajinskem svetu vsilila sklep o gradnji mednarodnega kolegija v Sosljanu za dve milijardi in pol stroška. Neglede na to, da manjkajo v naši občini potrebne šolske strukture, je to poskus, kako z demagoško potezo kršiti sklep občinskega sveta o zamrznitvi gradenj v spodnjem delu občine. Ni se še posušilo črnilo pod tem sklepom, ko je KD, z izgovorom, da gre za «višje znanstvene interese», poptevala sklenjene sporazume. Mimo ocene o tem, da naša občina sploh ni soodločala, moramo opozoriti na nevarnost, da bi v nastalo vrzel nujno vdrli novi špekulacijski in naseljevalni pritiski.

Zaredi vsega povedanega, predvsem

pa zaradi zavesti, ki je med ljudmi zasidrana, da je treba v devinsko-nabrežinski občini z novo politično voljo zavirati rokave in se lotiti resnih vprašanj, kot so šolstvo, zdravstvo, prevozi in podobno, smo komunisti že pred časom povabili na skupno srečanje predstavnike socialistične stranke in Slovenske skupne liste. Tedaj na ta predlog nismo prejeli odgovora. Prepričani smo, da je zavračanje vsakega dialoga in alternative dalo tedaj več moči KD in pripravilo osnovo za drugo, še resnejši izbruh krize.

Naše mnenje je, da moramo obravnavati vprašanja naše občine, mimo pogovora iz drugih centrov, saj gre za specifične pogoje, ki so zaradi bridke zgodovine povojnih let neponovljivi.

Končno pa moramo izhajati iz načela, da je temelj dialoga in možnosti vplivanja, tesno povezan s samostojnostjo vsake komponente. To samostojnost so prav demokristjani skušali pri nas vključiti v tesno kletko.

Ko občinski upravi izteka delovni mandat in se bliža čas obračunov, se komunisti zavedamo, da je težko reševati vsa zapletena vprašanja upravljanja. Mislimo pa, da bi novi zagon ob zaupanju prebivalstva, nudil demokratičnim silam, ki so že v preteklosti dokazale in tudi danes dokazujejo, da mislijo podobno, moč, da se učinkovito lotijo vsaj najnujnejšega. Osnova našega srečanja je lahko tudi analiza programa levosredinske uprave, ki je v veliki meri ostal na papirju neuresničen. Z združenimi močmi bi lahko večji del tega neuresničene programa izvedli, pri tem pa upoštevali kričeče potrebe prebivalstva pri določanju prednosti.

Izhajajoč iz skupnih temeljnih postavk (socialno napredna politika v razvoju, zaščita koristi slovenskega prebivalstva, obramba ozemlja pred špekulacijskimi pritiski) izražamo komunisti pripravljenost nuditi svoj doprinos.

Razgovor med nami naj odstrani predsodke in postavi temelje za nov odnos med demokratičnimi silami v naši občini. Ni treba posebej poudarjati škode, ki jo je protikomunistična diskriminacija povzročila našim krajem. Tudi ne zahtevamo sedaj, ko razvoj dogodkov dokazuje pravilnost naših napovedi, javnih graj ali podobnega. Stanje je vsem znano. Kritična analiza preteklih

izkušenj, premostitev predsodkov in diskriminacij, lahko odpreta možnost sodelovanju med političnimi silami, ki so izraz težen prebivalstva, protifašistične in trdno odločene, da v vzdušju demokratičnega dialoga, ob zaupanju ljudi, vrnejo naši občinski upravi učinkovitost v delu.

Nabrežina, 17. decembra 1973

Za svetovalsko skupino
Komunistične partije v
devinsko-nabrežinskem
občinskem svetu
ALOJZ MARKOVIC

Možna je drugačna koalicija

(Nadaljevanje s 1. strani)

šče iz krize. To vabilo do danes še ni našlo odziva.

Pretekli ponedeljek sta bili, po sklepu partijskega aktiva v Šempolaju, ponovno odposlani podobni pismi omenjenima svetovalskima skupinama.

Menimo, da se mora sedanja ohromelost v občinski upravi nehati, če hočemo biti kos velikim vprašanjem, ki se postavljajo pred nas. Med ta vprašanja spadajo tudi pobude na turističnem področju (nekateri jih kot take vsaj skušajo prikazati!). Načrtovanje je že v teku. Velikega pomena so tudi priprave za spremembo obstoječega regulacijskega načrta. V zvezi s vprašanjem razne politične sile in razni špekulanti, ki so bili prizadeti z nedavnim sklepom o prepovedi gradenj na področju Sosljana in Devina, izvajajo določen pritisk.

Omenimo naj tudi sklep tržaške pokrajinske uprave, po katerem naj bi, skupaj z devinsko-nabrežinsko občino ustanovili poseben konzorcij, ki bi zgradil v Sosljanu mednarodni šolski center. Ta sklep (zanj sta glasovala tudi pokrajinska odbornika Volk, PSI in Sosič, SS), je bil sprejet brez posvetovanja z devinsko-nabrežinsko občinsko upravo, kar je upravičeno razburilo naše občinske svetovalce in nekatere svetovalce drugih političnih skupin. To zahrbtno dejanje je zelo zgovoren dokaz, kako pokrajinska uprava upošteva devinsko-nabrežinsko občinsko upravo. Tudi iz teh razlogov je nujno potrebno, da se ubere drugačna pot, pot resnično demokratičnega upravljanja. Za to obstajajo pogoji. Naša stranka je pripravljena prispevati svoj delež.

PRIPIS UREDNIŠTVA - Ko je bil list že sestavljen in pripravljen za tisk, je bila objavljena vest, da PSI in SSL izstopata iz devinsko-nabrežinske občinske uprave. Dosedanja koalicija razpada in odpirajo se možnosti za sestavo nove občinske uprave. Preprečiti je treba komisarsko upravo.

Pomembna manifestacija v Vidmu

Podpora narodom v boju za svobodo

Pred nekaj meseci je kulturni krožek «Elio Mauro» iz Vidma izdal lepo vezano knjigo «Tina Modotti, garibaldinka in umetnica». Prodajo knjige je prevzel v lastno režijo deželni odbor KPI za Furlanijo-Julijsko krajino in čisti izkupiček v znesku 2.800.000 lir namenil za sklad solidarnosti z ljudstvi Čila, Vietnama, Španije in Grčije.

Znesek je predstavnikom protifašističnih gibanj izročil deželni odbor KPI na mogočni internacionalistični manifestaciji, ki je bila v dvorani «Zanon» v Vidmu, v soboto 1. decembra. Manifestacije so se udeležili: Angela Grimau, vdova tovariša Juliana, ki so ga frankisti obglavili pred leti, Anna Palamà, ki je predstavljala grške protifašiste in Sergio Hernandez, ki mu je pred kratkim uspelo pobegniti iz krempljev čilskih golpistov. Gostje so pred nabito polno dvorano, pričali o grozodejstvih imperialistov in fašistov v njihovih deželah.

Na tej pomembni manifestaciji so govorili tovariši: Vittorio Vidali, deželni tajnik KPI inž. Antonino Cuffaro in Miloš Budin. Slednji je govoril v slovenščini.

S to pobudo so komunisti naše dežele hoteli počastiti spomin mednarodne protifašistične borke, uveljaviti njen vzgled, zlasti pred mlajšimi rodovi, ki niso poznali njenega lika in njenega junaštva, ter njen doprinos v boju za demokracijo in svobodo na mednarodnem torišču. Tovarišica Tina Modotti, ki je izšla iz revne delavske družine v Vidmu, se je namreč udeležila španske vojne v sklopu junaškega 5. regimenta, bila je voditeljica Mednarodne rdeče pomoči, vključila se je v boj naprednega gibanja v Mehiki, kjer je tudi umrla.

Vendar je KPI s to manifestacijo hotela poudariti tudi trdno voljo partijskih organizacij Furlanije-Julijske krajine, da s solidarnostno akcijo stvarno podpro boj ljudstev Čila, Vietnama Španije in Grčije.

V teh deželah se dogajajo huda grozodejstva: v Čilu fašistični golpisti na zverinski način mučijo in morijo demokrate; v Španiji pripravljajo nov proces, tokrat proti Marcellinu Camachu in njegovimi tovariši sindikalisti; v Grčiji so «supergolpisti» pred nedavnim umorili na desetine mladincev in mnoge aretirali; na Portugalskem fašistični tirani zapirajo demokrate in jih

mučijo ter v svojih kolonijah izvajajo pravcato klanje; v Indokini so še na vrsti bombardiranja in uničevanje civilnih objektov in ljudskih naselij ter ubijajo otroke in žene; v zloglasnih saigonskih ječah trpi nad 200.000 političnih zapornikov, katere Van Thieuje-

va policija grozno muči. Vsem tem trpinom, kakor tudi naprednim gibanjem omenjenih dežel, smo dolžni pomagati in tako konkretno izpričati svojo internacionalistično solidarnost. Zato se zavzemamo, da bi se tudi drugi, gibanja in politične sile, udeleževali solidarnostnih akcij. Zato smo z zadovoljstvom pozdravili ustanovitev enotnih odborov solidarnosti in razne akcije v pomoč trpečim ljudstvom.

Toda te pobude imajo tudi daleko-sežnejše cilje, saj pomagajo krepiti enotne nastope antiimperialističnega in antifašističnega gibanja na svetovni ravni. Enotni nastopi so še posebno potrebni, v času, ko reakcija kuje zarote in snuje prevratniške načrte tudi v Italiji.

J. G.

REPENTABOR: Trojen praznik

V soboto, 1. decembra so na repentaborski šoli imeli trojen praznik: praznovali so stoletnico ustanovitve te šole, tridesetletnico njene obnove, obenem pa so šolo poimenovali po pesniku Alojzu Gradniku.

Na slovesnosti so bili prisotni pesnikova vdova, njegov sin, nekateri nečaki in drugi sorodniki, bivši učitelji repentabske šole (med temi naj omenimo partizanski učiteljico Nado Ravbarjevo in Danico Goljevškovo) ter številni predstavniki šolskih in drugih oblasti.

Ob začetku slovesnosti sta spregovorila ravnatelj Egidij Strnad, ki je podelil zgodovinski pregled repentabske šole, ter župan Mihael Guštin. Za pester spored pa so poskrbeli domači šolarji, ki so v dramatizirani obliki podali nekaj Gradnikovih pesmi, šolski zborček, repenski moški zbor «S. Kumar», ter recitatorji prosvetnega društva «Kraški dom».

V šolski veži so odkrili pesnikov kip, delo akademskega kiparja Marja-

na Kersiča - Belača, kateremu je napravil podstavek domačin Janko Guštin.

Med recitacijami so bile nekatere najpretnostnejše Gradnikove pesmi, kot na primer Naša beseda, Punt in Smrt na Rabu.

Ko govorimo o teh jubilejih, moramo nujno poudariti dvoje. Prvič to, da so se na repentabski šoli spomnili tudi njene obnove pred tridesetimi leti (in ne pred osemindvajsetimi, kot bi utegnil kdo misliti). Drugič pa moramo pohvaliti sodelovanje med šolo, združenjem staršev in domačim prosvetnim društvom, torej celotne vaške skupnosti, ki je res odločilno prispevala k uspehu slovesnosti. Saj so Repenci sami nabrali potrebna sredstva za Gradnikov kip, pa tudi izbira osebnosti, po kateri so šolo poimenovali, je bila skupna. Tako so Repenci pokazali, da je kljub birokratskim določilom mogoče demokratično izbirati ljudi, po katerih naj se naše šole imenujejo.

Ž. G.

Nov objekt tržaške Kmetijske zadruge

Kmetijska zadruga je po velikih naporih končno vendarle odprla svoje nove objekte v Industrijskem področju v Trstu. Pred več sto povabljenici in pred našimi izvoljenimi predstavniki je predsednik zadruge tov. Marković izročil novo poslopje svojemu namenu.

Objekt v Industrijski coni, ki je bil zgrajen skoraj izključno s sredstvi tržaških združnikov, bo služil kot skladišče in kot delavnica za popravilo kmetijskih strojev.

Potreba po novem objektu je bila občutena že več let, vendar so njeno izvedbo ovirali razni faktorji, tako da se je gradnja zavlekla na škodo združnikov in poslovanja zadruge same. Doslej je namreč Kmetijska zadruga razpolagala le z neprimernimi prostori v Ul. Foscolo in v Ul. Flavia v Trstu ter s poslovalnico v Miljah. Vendar pa so s časom postajali ti obrati neprimerni, saj se je delovanje vedno bolj širilo, potreba po širših prostorih za vedno bolj razvejano delovanje pa je postajala vedno večja. V veliki novi lopi v Žavljah, ki ima poleg prostorne dvorane za skladiščenje tudi manjši postor za urade in za sejno dvorano ter stanovanje za čuvaja, bo lahko zadruga razpolagala s prostorom za skladiščenje semen, krme in raznega materiala. Poleg tega pa bo novi objekt dostopnejši tudi kmetovalcem iz Jugoslavije, ki se vedno bolj poslužujejo uslug tržaške Kmetijske zadruge. V zadnjih letih se je namreč delovanje zadruge razširilo tudi na ozemlje izven tržaške pokrajine in sodelovala je na raznih sejnih onstran meje, tako v Za-

grebu, Ljubljani, na Koprskem. Poleg tega pa zadruga prireja vsako leto še kmečki tabor na Opčinah. Vse to delovanje pa zahteva za svojo ekspanzijo vedno večje in modernejše opremljene prostore.

Z novim objektom v Industrijski coni, za izgradnjo katerega je prispevek obljubila tudi dežela, so tržaški kmetovalci ogromno pridobili, predvsem pa združništvo, saj je to prvi tak objekt na Tržaškem, ki bo res na razpolago slovenskim in italijanskim kmetom. Kmetijska zadruga, ki je včlanjena v Vsedržavno zvezo zadrug, bo lahko v novih prostorih skladiščila in dajala na razpolago svojim članom in kmetovalcem sploh izdelke tovarn, ki so pod nadzorstvom zadrugarjev samih

R. P.

Srečno 1974

Gostovanje v Trbovljah

V soboto, 15. decembra je pevski zbor slovenskega prosvetnega društva «Tabor» z Opčin nastopil kot gost pevskega društva «Zarja» v Trbovljah. Openci so s pesmijo navdušili trboveljsko občinstvo ter s koncertom poudarili, da se nekdanje vezi med Trstom in Trbovljami niso zlahkale, da še živi tradicija tistega boja, v katerem sta se na Slovenskem prav ta kraja od vsega začetka odlikovala.

STALNO SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

Kulturni dom
Štiridesetletnica gledališkega dela
Staneta Raztresena
F. Bevk - B. Grabnar
KAPLAN MARTIN CEDERMAC
(Dramatizacija romana)
V petek, 21. t.m. ob 20. uri
ABONMA RED G
v sredo, 26. t.m. ob 17. uri
IZVEN ABONMAJA
v četrtek, 27. t.m. ob 16. uri
ABONMA RED J

○

Ljudski oder

Jaka Štoka
MUTASTI MUZIKANT
IN NE KLIČI VRAGA
(enodejanki)
V petek 28. t.m. ob 20. uri
v Kulturnem domu v SOVODNJAH
v soboto, 29. t.m. ob 20. uri
v Župnijski dvorani v ŠTANDREŽU

○

VESELE BOŽIČNE PRAZNIKE IN SREČNO NOVO LETO

želi svojim cenjenim abonentom in zvestim obiskovalcem, prizadevnim sodelavcem, dragim prijateljem in vsem, ki jim kakorkoli dolguje zahvalo za svojo plodno delo in umetniško rast

STALNO SLOVENSKO
GLEDALIŠČE V TRSTU

PRISPEVKI ZA SKLAD «DELA»

V počastitev spomina ljubljenega sina Zorana daruje družina Pavlič 10.000 lir za sklad «Dela».

N.N. iz Mačkolj daruje za sklad «Dela» 2.000 lir.

Namesto cvetja na grob očeta tov. Škerka so tovariši iz Nabrežine prispevali 10.000 lir za sklad «Dela».

Tovariš Štefan Leban je ob vpisu na-

Obnovite naročnino

ročnine za leto 1974 prispeval 1.000 lir za sklad «Dela».

Jelko Kravanja je ob vpisu naročnine za leto 1974 prispeval 2.000 lir za sklad «Dela».

Tončka Vidav od Banov je ob vpisu naročnine za leto 1974 prispevala 1.000 lir za sklad «Dela».

Manin Kristina od Korošcev je prispevala za komunistični tisk 4.000 lir.

Vesela družba, zbrana na Opčinah, je prispevala 4.500 lir za sklad «Dela».

Vsem iskrena hvala.

POPRAVEK - V prejšnji številki je bilo objavljeno, da je tovariš Milič pred 51. leti vstopil v Partijo. Pravilno se glasi: tovariš Milkovič. Prosimo, da nam oprostite.

ZAHVALA

Družina Pavlič iz Boršta se iskreno zahvaljuje vsem, ki so z njo sočustvovali ob prerani smrti ljubljenega sina Zorana, vsem, ki so se udeležili pogreba, darovalcem vencev in cvetja in vsem, ki so kakor koli počastili njegov spomin.

Otvoritev novega objekta tržaške Kmetijske zadruge. Tov. Kodričeva je prestrigla tradicionalen trank.

20. občni zbor SPZ

V soboto, 16. decembra t. l. je bil v Kulturnem domu v Sovodnjah pri Gorici 20. redni občni zbor Slovenske prosvetne zveze. Na občnem zboru so bila po svojih delegatih zastopana skoraj vsa včlanjena prosvetna društva. Prisotni so bili tudi predstavniki osrednje kulturno-prosvetne organizacije ZKPO Slovenije, Slovenske prosvetne zveze iz Celovca, poslanec Albin Škerk, predstavniki SKGZ, Glasbene matice, Športne zveze, sovođenjske občine in drugi. O delovanju SPZ v pretekli poslovnici dobi so poročali predsednik Klavdij Palčič ter tajnika Mirko Kapelj in Edmund Košuta. Razprava je bila prežeta z zdravim optimizmom. Občni zbor je potrdil, da se razvija med zamejskimi Slovenci izredno razvejana in živahna dejavnost, ter začrtal smernice za bodoče delo.

Partizanska pesem

Tržaški partizanski pevski zbor je pred kratkim gostoval v Ljubljani. Nastopil je v dvorani Slovenske filharmonije. Številni poslušalci so tržaške pevce izredno toplo sprejeli. Gostitelj, Ljubljanski partizanski pevski zbor, je po koncertu priredil tovariško srečanje v neki mestni restavraciji.

Glasilo Zveze združenj borcev NOB «TV 15» je v zvezi z gostovanjem TPPZ v Ljubljani zapisalo naslednje:

«...Iz stodvajsetih grl je ob sodelovanju igralca Julija Guština zavela partizanska pesem in zasolžila marsikatero oko. Vznela je poslušalce ter jih povezala z rdečo nitjo NOB in revolucije. Prehitro je bil sklenjen koncert v izvedbi TPPZ, ki ga vodi Oskar Kjuder, in za njim je ostala velika praznina v ljubljanskem kulturnem življenju, ki partizanske pesmi skorajda ne pozna».

SILVESTROVANJE V KROŽKU RINALDI

Ulica Madonnina 19 v Trstu
Igral bo ansambel Humbert Pascal
Rezervacije sprejemajo vsak dan
od 17. do 22. ure,
lahko tudi po telefonu: 793-569

Nobelova nagrada

Nobelovo nagrado so še enkrat strukturalizirali. Odvzeli so ji plemenito poslanstvo, ki bi ga lahko imela. Sklenili so, da podelijo to nagrado — nagrado za mir — Kissingerju in Le Ducu. Na isto raven so torej postavili predstavnika napadalcev in predstavnika napadenih. Le Duc Tbo je nagrado odklonil. Ravnal je pravilno.

V zvezi s podelitvijo letošnje Nobelove nagrade za mir je Ivan Potrč v «Naših razgledih» med drugim zapisal: «...Z mirovnimi nagradami ne moremo poveljevat tistih, ki poznajo le svoj mir nasilja ali ki morajo kdaj kapitulirati tudi pred močjo in moralno silo svobodoljubnega človeštva».

Pariški mir, to je grenak mir; grenak je bil za južne Vietkongovce, katerim je ostala od ameriških bomb preorana, zatolčena, požgana domovina, še huje grenak pa zaradi svojih ljudi, ki so ostali v sovražnih taboriščih in v ječah in katere še vedno čaka trpljenje in jim grozi smrt, uničenje — da, ali grenak je bil ta mir tudi za Nixona; mogel se je svetu potožiti, kako so mu doma zvezali roke, da ni mogel do kraja zmiriti vzhodne Azije, bržčas zmiriti za čas svoje vladavine in za vse čase. Vietkongovci so vzdržali, Nixonova Amerika ni utegnila viliti toliko in tolikšnih bomb, da bi utišala in zamorila vietkongovsko voljo po svobodi — ni zmogla in tudi utegnila ni. Svobodoljubni svet je skupaj z Vietkongovci slavil svojo veliko zmago, naj sta bila čas in preteklost še tako grenka. Vietkongovski mir je bil plačal z lastno krvjo, smel je slaviti zmago. Še enkrat je nasilje moralo stisniti zobe, četudi samo stisniti. Človeštvo je slavilo svojo zmago, naj je bila še tako grenka — ali bila je prepolna upanja, za to upanje pa je vredno živeti; vzkljkalo je miru, čeprav je smelo stiskati pesti — nobena zmaga na tem našem ljubem svetu ni bila brez grenkobe; nič velikega ni brez nje, tudi velike in prave ljubezni ni.

Dinamit, to je grenka iznajdba — grenka, ko o njej odloča človekova pamet, ali, bolj povedan, zmota, človekova zmota — kako strašna slepota je človeka! Smeli bi hoteti, da ne bi Nobelovo plemenito zamisel, kako s človekovim znanjem in z ustvarjalnostjo vpreči svojo nevarno iznajdbo v človekovo službo, zaslepile takšne mirovne nagrade, ki bi mogle postati potuha vsem tistim, ki s svojim «dinamitom» uničujejo svobodoljubna ljudstva in njihove domovine».

Bazovica med NOB

Iz brošure, ki jo je izdal Odbor za postavitev spomenika padlim v NOB v Bazovici. Zapis: Duško Kalc.

V noči med 21. in 22. februarjem 1942, ko je vas že trdno zadremala, so se po tesnih bazovskih ulicah tiho in oprezujoče premikale človeške sence. Tu pa tam so se za nekaj trenutkov ustavile, prisluhnile v mrzlo noč, s hitrimi kretnjami nekaj čudnega zarisale na zidove ter se urno in neslišno, kakor so bile prišle, porazgubile v nastajajoče jutro.

Ljudje so se tistega dne prebudili prej ko po navadi. Mogoče zaradi sejma v Sežani, ali pa so kdo ve kako zasitili, da se je nad Bazovico zgrnilo nekaj nenavadnega, veličastnega in usodnega hkrati, o čemer bodo morali na dolgo in široko odgovarjati oblastem. Z neko vznemirljivo radostjo so jim pogledi tavalili na hišne zidove, na katerih sta se v velikih oljnatih črkah smehljali besedi: «Hočemo svobodo!»

Z istim trenutkom je v marsikomu vztrpetalo — to je začetek konca za vse tiste, ki nas dan za dnem, na cesti, v gostilni in celo doma psujejo s «s'ciavi» in pljujejo v obraz. Z istim trenutkom se je med ustrahovano prebivalstvo vsadil nov pojem, ki ga dotlej nekateri sploh niso poznali, drugi pa so imeli o njem le bežno in nejasno predstavo: Svoboda!

ODHOD V PARTIZANE

Za bazovske fante, ki so komaj prišli iz zaporov, konfinancije ali iz «battaglionov speciale», se je partizanstvo začelo na večer 26. marca 1944. Potem ko je v vas prišlo okrog 400 Nemcev, jo je tistega dne zapustilo 22 mladih fantov.

Ob desetih je bil napovedan odhod. Fantje so v spremstvu svojih najbližjih prihajali na zborna mesta in v gručah posedli pod rahlo ozelenelimi leskovimi

grmiči... S tesnobo v srcu so vsi naenkrat prisluhnili udarcem cerkvene ure. Ena, dve, tri... deset. Zadnji stisl: roke, zadnji pogled v oči in četica je počasi krenila na pot».

LJUĐSKA OBLAST

Vsakodnevna skrb za preživljanje, strah pred okupatorjem ter tisti neprijetni občutki negotovosti — bom preživel to neskončno vojno? Vse to je bilo v ljudeh. vse to in pa še nekaj novega, nekaj, kar je skupaj z vestmi o junaških partizanskih bojih pronicalo vztrajno in osvežujoče v njihovo zavest. To je bila ostočna pripravljenost na upor. Fantje in možje so se vrnili iz italijanskih zaporov in konfinancij. V vasi je vrelo.

Poznega septembrskega večera so v gozdu pri Bazovici, ki mu po domače pravijo «Pri črni zemlji», postavili podlago novemu vaškemu odboru OF. 30. septembra 1943 je namreč prišlo v vas osem partizanov pod vodstvom tovariša Darka in organiziralo širše zborovanje, ki se ga je udeležilo okrog 60 - 70 domačinov. Glavni namen zborovanja je bil izpeljati mobilizacijo.

V naslednjih dneh so v vasi ustanovili petčlanski odbor OF ki se je novembra povečal za tri člane in okrog katerega se je strnilo vse prebivalstvo. Prvi fantje in možje so začeli odhajati v partizane že septembra 1943, vendar si za odhod niso izbrali najboljši trenutok — naleteli so na hajko in so imeli sploh srečo, da so odnesli zdravo kožo.

V februarju 1944 je vodstvo Južnoprimorskega okrožja sklicalo na osvobojenem ozemlju v Brkinih širši sestanek, ki so se ga udeležili terenci vsega bazoviškega okraja. S tem je bila vzpostavljena prva ilegalna ljudska oblast, ki je organizirano skrbelo za mobilizacijo, denarno in materialno pomoč narodnoosvobodilni vojski, za socialno skrbstvo in šolstvo.

Uporne Mačkolje

Ob 30-letnici požiga vasi

VI.

Prebivalci Mačkolj so zaradi svojega aktivnega antifašizma prestali mnogo hudega, toda nikoli niso popustili, nikoli upognili hrbtenice pred sovražnikom. Fašistično nasilje, ki se je v tej vasi začelo že leta 1921, je v zavednih domačinih krepilo odpornost. Dejansko je bila vsa vas najtesneje združena v antifašističnem boju.

Iz te zavedne vasi je izšel tudi Anton Smotlak, eden izmed ustanoviteljev komunistične partije v naši deželi. Anton Smotlak se je rodil dne 15. maja 1904. Svoja mlada leta je preživel v domačem okolju in razmeroma še zelo mlad je začel delovati v ilegalni organizaciji delavske avantgarde. Njegova prva politična šola mu je bil vzgled očeta Matije, starega, borbenega socialista, ki je svojo družino vzgajal v naprednem duhu, druga šola pa mu je bil požig vasi leta 1921. Njegova rojstna hiša je bila ena izmed tistih, ki so jih takrat fašisti požgali. To zločinsko dejanje je na mladega Antona izredno močno vplivalo.

Anton Smotlak je bil nadarjen in pogumen človek. Kot tak je našel pravo mesto v organizaciji. Skupaj s tov. Petrom Violo in Antonom Čačem od Korošcev (Sv. Barbare), Klementom Purgerjem iz Gabrovice, Martinom Montanjo in Albertom Ivančičem od Domja se je uvrstil med najožje sodelavce Natala-Boža Kolariča.

Po požigu leta 1921 si je Smotlakova družina uredila svoj dom v Valah pod Mačkoljami. Tu je tudi Natal-Božo Kolarič večkrat našel varno zatočišče. Smotlakovi so imeli v svojem malem kamnolomu bunker, v katerem je dolgo časa delovala ilegalna tiskarna. V tej tiskarni je delal tudi Anton. V zvezi s tem je njegova sestra Berta povedala naslednje: «Tedaj sem bila še otrok. Spominjam se, da sem večkrat nesla bratu kosilo v kamnolom. Toda v bunker nisem smela stopiti. Spominjam se da mi je brat nekoč naročil, naj nesem par čevljev Lojzetu Primožiču v Gabrovice. Primožič je bil čevljar. Naročilo sem izpolnila. Čudno se mi je zdelo, da so čevlji tako skrbno zaviti v ruto in da so tako težki. Šele po mnogih letih sem zvedela, da so bili napolnjeni z letaki».

Kljub veliki konspiraciji je fašistična

policija izvedela, da Anton Smotlak aktivno deluje v ilegalni komunistični organizaciji. Fašisti so se posluževali najrazličnejših nakan, da bi ga ujeli. Na njegov dom so pošiljali tudi vohune v beraških oblačilih. Toda on se je, bodisi zaradi izredne spretnosti, bodisi

ANTON SMOTLAK

zaradi dobre informacijske mreže, v kateri so delovali zaupni tovariši, vselej pravočasno izognil nastavljenim pastem.

Dne 24. maja 1932, zgodaj zjutraj, se je nedaleč stran od Smotlakove domačije ustavil policijski avtobus. Številni agenti so stekli na križpot. Verjetno kraja niso dobro poznali, kajti šele čez nekaj časa so domačijo obkolili, vdrli v stanovanje ter povpraševali po Antonu. Mati je trdila, da je sin že dolgo brez dela in da išče primerno zaposlitev. Njenim trditvam fašisti niso verjeli. Hišo so temeljito preiskali. Pregledali so tudi posteljo, kjer je nekaj minut prej Anton še ležal.

Posteljino je njegova sestra še pravočasno razgrnila in je bila tedaj že ohlajena. Anton se je umaknil skozi okno na zadnji strani poslopja. Spretno je odstranil železno rešetko, ki je bila na skritem mestu prežagana, in jo zopet postavil na svoje mesto. Odšel je neopazno v Podgorje, kjer je skupaj z Zorrom Hreščakom organiziral sestanek zaupnikov, ki je bil čez mesec dni.

O tem sestanku je tovariš Vid Vrevec zapisal naslednje: «Anton Smotlak je govoril o razmerah na kmetih, o fašističnem zatiranju in o potrebi za odpor, prebral jim je tudi nekaj gradiva iz Kmečkega glasa. Na koncu so se dogovorili, da bodo organizirali sestanek. Vsakdo od prisotnih si je v ta namen prevzel konkretne naloge. Anton Smotlak je podrobno orisal obupen položaj kmečkega človeka, dotaknil se je vloge SZ v boju proti fašizmu in pomena slovanskih narodov. Zraven njega je bil prisoten tudi neznanec, ki ga je predstavil za 'delegata iz Pariza', vendar se le-ta ni oglasil k besedi. Na koncu so bili poslušalci navdušeni nad takim govorom, tako da so mu vmes pritrdjevali z revolucionarnimi vzkliki. K temu velja omeniti še, da je slučajno istega dne krožila po vasi karabinjerska patrolja, toda nihče ni izdal, kaj pripravljajo za večer». («Delavsko gibanje v Slovenski Istri 1926-1934»).

Dva meseca se je Anton Smotlak skrival v okoliških vaseh in še naprej vneto deloval. Širil je propagandni material, prirejal sestanke, na katerih je spodbujal antifašiste. Dne 26. julija istega leta je odpotoval v Jugoslavijo a tudi tam se je moral skrivati pred kraljevo policijo. Kasneje je odšel v Avstrijo, nato na Češkoslovaško in v Švicco ter končno v Francijo, kjer se je ustalil. V Franciji je delil usodo političnih emigrantov.

Iz Francije se je Anton večkrat oglasil. Fašistični cenzuri se je izognil s tem, da je pisma pisal z limonovim sokom. Te spretnosti se je naučil še pred odhodom od doma, materi pa je naročil, kako naj bere pismo, če bo slučajno «nepopisano». Seveda pisem ni pošiljal neposredno njej temveč neki družini v Dolino.

Sredi poletja 1944 je Anton Smotlak nevarno zbolel. Hudo ošibelega so odpeljali v muslimansko bolnišnico v Bobegny, kjer je kmalu nato umrl, star komaj štirideset let. To žalostno vest so njegovi svojci izvedeli šele čez eno leto. Sporočil jo je nekdo, ki je ležal zraven njegove bolniške postelje. Domenila sta se namreč, da če kdo od njiju umre, naj preživeli obvesti svoje.

Zapis: JELKA GERBEC

Ob 30-letnici ustanovitve socialistične Jugoslavije

Letošnji 29. november - obletnico ustanovitve Federativne socialistične republike so po vsej Jugoslaviji slovesno proslavili. Osrednja proslava je bila v mestu Jajce, kjer je bilo pred tridesetimi leti zgodovinsko zasedanje AVNOJ. Časopisi in revije so objavili številne članke, v katerih je prikazana prehojena in nakazana nadaljnja pot. V «Komunistu», glasilu ZKJ je bil objavljen članek, ki ga je napisal tajnik izvršnega biroja ZKJ Stane Dolanc. Iz tega članka povzemamo naslednje:

«Trideset let je poteklo, odkar smo tudi formalno položili temelje nove socialistične Jugoslavije. Socialistična revolucija, ki se je začela leta 1941 pod vodstvom Komunistične partije Jugoslavije, je s sklepi drugega zasedanja AVNOJ (leta 1943) pokazala pred vsem svetom svojo vsebino. Ko proslavljamo to obletnico, lahko ugotovimo, da socialistična revolucija v Jugoslaviji še vedno traja. Nikoli se ni zaustavila, nikoli ni mirovala, vselej si je zastavljala nove cilje.

Pot, ki smo jo prehodili, ni bila zlozna. V pridobitve revolucije, v njene dosežanje dosežke, smo vzdali še zmag v krvavih spopadih med narodnoosvobodilno vojno in še in še delovnih zmag med graditvijo socialistične družbe. Za vse to je dalo življenje približno dva milijona ljudi.

Danes gradi revolucija v Jugoslaviji takšne družbene odnose, v katerih začenja delavski razred neposredno prevzemati oblast in voditi vse družbene zadeve. Plebiscitno so se vse socialistične sile, vsi narodi in vse narodnosti v Jugoslaviji odločile za predlog nove ustave, ki izraža sedanji trenutek revolucije in ji daje smer nadaljnega razvoja. Sedanja etapa revolucije je odločilnega pomena za usodo socializma v Jugoslaviji, kar Zvezi komunistov kot vodstvu delavskega razreda postavlja nove naloge.

Širina narodnoosvobodilnega gibanja v Jugoslaviji, njegova globina in razredna vsebina, oblast, ki se je tedaj porajala, je bila lahko po svoji naravi edinole socialistična. Še več: v razmerah narodnoosvobodilnega boja se je začelo tudi samoupravljanje kot družbeni odnos, v katerem bo človek sam odločal o svojem položaju, o svoji prihodnosti, o sebi ter o svojem delu in življenju.

Vsak jugoslovanski partizan, vsak borec je s svojim ustvarjanjem, s svojim junaštvom, s svojo poštrevostjo,

moralnim likom ustvarjal revolucijo in omogočal uresničenje njenih bližnjih in daljnjih ciljev, uresničenje družbenih odnosov, kakršne tudi danes vzpostavljamo in poblabljam.

Ko od 21. seje predsedstva ZKJ, zlasti pa od pisma predsednika Tita in izvršnega biroja dalje zaostremo po-

DEJAVNIK POVEZOVANJA NARODOV

Politika sodelovanja v vsemi sosednjimi državami na političnem, gospodarskem, znanstvenem, tehničnem in kulturnem področju, na načelih enakopravnosti, medsebojnega spoštovanja, suverenosti, ozemeljske celovitosti in nevmešavanja v notranje zadeve drugih, je že doslej dala obojestransko koristne rezultate. S takšno politiko se je Jugoslavija uveljavila kot dejavnica miru, stabilnosti in mednarodnega sodelovanja v tem delu sveta, s tem pa je okrepila svoj mednarodni položaj in varnost.

Odrpta vprašanja v odnosih s posameznimi sosednjimi državami si Jugoslavija prizadeva reševati na podlagi enakopravnosti in skupnih interesov, ker je prepričana, da se lahko stabilni in trajni odnosi dobrega sosednjega sodelovanja in prijateljstva uspešno razvijajo samo če bo postopno, strpno in z vzajemnim spoštovanjem reševala tudi ta vprašanja. Kar zadeva narodnostne manjšine, meni Jugoslavija, da zagotovitev njihovih pravic do nacionalne individualnosti in vsestranskega svobodnega razvoja prispeva, da vse bolj postanejo dejavnik povezovanja narodov. Iz tega razloga jugoslovanska skupnost pripisuje poseben pomen položaju narodnosti v Jugoslaviji ter meni, da sta njena obveznost in pravica, da se zanima ali deli jugoslovanskih narodov, ki kot nacionalne manjšine živijo v sosednjih državah, uživajo osnovne pravice, ki jim pripadajo na podlagi ustavne listine Organizacije združenih narodov.

«Komunist» (26.11.1973)

trebo po razrednem pristopu, mislimo prav na to, da se lahko revolucija tudi danes uspešno razvija samo tedaj, če se Zveza komunistov Jugoslavije nenehno bojuje za to, da bo delavski razred prevladujoča vodilna sila v družbi. Po tej svoji karakteristiki je razredni pristop, o katerem govorimo, hkrati tudi večji in odločnejši korak kot kadarkoli doslej v odnose, ki naj pripeljejo do svobodnega združevanja proizvajalcev, do brezrazredne družbe.

V tem trenutku ima Zveza komunistov Jugoslavije izredno pomembne naloge prav pri uresničevanju teh razrednih ciljev, ki jih določajo osnutek zvezne ustave in izhodišča za pripravo X. kongresa. Kljub ustvarjenim razmeram, izrednemu političnemu razpoloženju in materialnim možnostim (kar vse je v bistvu tudi osnova za to, da začeto družbeno reformo učinkovito izpeljemo), nas čaka hud, odločujoč boj.

Usmeritev zveze komunistov je samo ena. Z vsemi temi dokumenti je tako jasno nakazana, da so jo sprejeli vsi naši delovni ljudje in da so jo zlahka sprejeli in razumeli člani in vse socialistične sile naše družbe.

Marx je govoril, da revolucija ni potrebna samo zato, da bi podrli staro ureditev, ampak tudi zato, da bi z njo in prek nje nastajale revolucionarne sile, ki jo bodo lahko vodile. ZKJ se je zavedala te Marxone postavke, ravnala se je po njej v dosedanjih obdobjih, zavoljo tega spoznanja je življenjska in sposobna reševati revolucionarne naloge, ki jih ima tudi danes. Zavoljo tega dejstva lahko ob trideseti obletnici socialistične Jugoslavije ugotovimo, da smo vedno sledili rdeči niti revolucionarnega razvoja, četudi sta se družba in ZKJ nenehno srečevali s preizkušnjami, četudi so bile navzoče sile, ki so vleklye zdaj levo, zdaj desno. Nikoli se ni skalilo bistvo revolucije, nikoli nismo ostali brez njenega osnovnega revolucionarnega jedra, ki je vzdržalo vse težave.

Z uresničevanjem ciljev, ki smo si jih zastavili, ciljev razvijanja socialistične revolucije, bomo odpirali nove perspektive. Pri tem se bodo porajale tudi ideje o nadaljnjih družbenih preobrazbah. Stalna revolucionarna naloga ZKJ je, da napredne ideje, ki se porajajo znotraj njenih vrst in v družbi, spreminja v živo družbeno prakso za spreminjanje družbenih odnosov skladno s temi idejami. V tem smislu mora biti angažiranost komunistov čisto konkretna, nujno pa mora potekati tudi kot proces idejnopoličnega boja in ustvarjalnost. To bo zlasti zahtevalo uresničevanje tistih družbenih konceptov, za katere smo se odločili. Takšno angažiranje zahteva od svoje avantgarde socialistična revolucija».

Spominska svečanost v Gonarsu

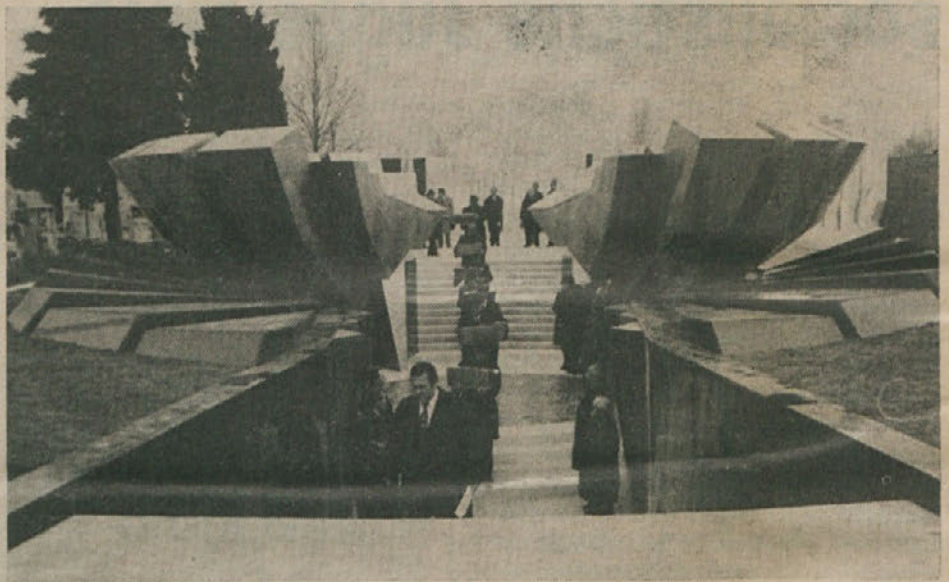
V Gonarsu so dne 10. t.m. odkrili spomenik-kostnico umrlim slovenskim internirancem. Ob tej priložnosti je bila v tem prijaznem furlanskem kraju izredna svečanost, katere se je udeležila velika množica. Gonars je bil okrašen s številnimi italijanskimi in jugoslovanskimi zastavami. Plakati, ki jih je za to priliko dala nalepiti krajevna občinska uprava, so bili dvojezični in na njih sta bili natisnjeni italijanska in jugoslovanska zastava. Tudi smerokazi so bili dvojezični. Gonars je skušal na najdostojnejši način počastiti spomin umrlih jugoslovanskih rodoljubov.

Župan Gonarsa je v svojem nagovoru med drugim rekel:

«Da naše obmejne pokrajine, razrušene od tolikih vojn, ki pa jih združuje toliko tradicij in navad, ne bi nikoli več poznale vojnih grozot, deportacij, koncentracijskih taborišč, naj bo ta kostnica s svojimi nedolžnimi žrtvami, umrlih daleč od svojih domov, trajen opomin, ki pa naj nas spominja kako dragoceni vrednoti sta mir in svoboda, in kako si moramo vselej prizadevati, da nam ti vrednoti ne bi bili nikoli odvzeti».

Predstavniki jugoslovanske vlade, član izvršnega sveta Ivan Franko pa je med drugim rekel:

«Današnja komemoracija je še ena priložnost, da ob pietetnem spominu na umrle, padle in izginule ugotovimo, da je ta spomenik rezultat skupnega spoštovanja padlih, toda tudi rezultat dobrih odnosov in sodelovanja med Italijo Jugoslavijo in Italijo, kakor tudi obojestranske želje, da bi se obstoječi

prijateljski odnosi še bolj utrdili. Ni mogoče in ne smemo pozabiti naporov in uslug vseh tistih posameznih italijanskih državljanov, ki so čuvali grobove jugoslovanskih državljanov ter sodelovali pri ugotavljanju identitete posmrtnih ostankov. Globoko sem prepričan, da bo skupen spomin na padle v drugi svetovni vojni še ena spodbuda k medsebojnemu prijateljstvu in skupnim naporom, da se vojne strahote nikoli več ne ponove».

Zastopnik italijanske vlade, minister Mario Toros, je med drugim rekel, da je srečanje italijanskih in jugoslovanskih državljanov v Gonarsu dokaz, da jih preveva trdna volja živeti v miru, svobodi in neodvisnosti. Dogodki preteklosti nas vabijo, da se zamislimo ob

tem spomeniku. Vojna nam je pokazala marsikaj, predvsem pa kako velike so vrednote svobode in demokracije. Mlada pokolenja morajo o tem razmišljati in tako srečanje kot je današnje, jim mora biti vodilo za nadaljnje sodelovanje.

Toda bolj nego vsi uradni govori, četudi so bili še tako iskreni in občutni, je bilo pomembno srečanje italijanskih in jugoslovanskih antifašistov srečanje bivših internirancev. Izredno pomembno je bilo tudi to, da se je te pomembne spominske svečanosti udeležila tudi mladina. Učenci osnovne šole iz Gonarsa so zapeli «Vigred» zapeli v slovenščini, italijanski vojak je stal zraven jugoslovanskega oficirja, bivšim jugoslovanskim borcem in internirancem so furlanski domačini stiskali roko v prijateljski pozdrav, skratka: vsi so se vedli kot člani ene same velike družine, ki je trdno odločena, da brani pridobitve težkega boja, da zastavi vse svoje sile za to, da se grozote vojne nikoli več ne povrnejo. Omembe vredno je dejstvo, da se je spominske proslave v Gonarsu udeležilo tudi odposlanstvo slovenskih dijakov iz Trsta in Gorice.

DELO

glasilo KPI za slov. narod. manjšino
Direktor Marija Bernetič
Ureja uredniški odbor
odgovorni urednik:
Anton Mirko Kapelj
Uredništvo in uprava: Trst, Ul. Capitolina, 3 - telef. 744-046 - 744-047
Dopisništvo v Gorici: Ul. Locchi, 2
Letna naročnina 1.000 lir
Poštni tekoči račun: Tst 11/7000
Tisk: Tiskarna Riva, Trst, Ul. Torrebianca 12.